

FRANSUZ ARGOSINING MIGRATSION VA URBAN OMILLAR TA'SIRIDAGI EVOLYUTSIYASI

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i05.025>

Bog'iyeva Mohira Roxat qizi

bogiyeva98@gmail.com

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy fransuz tili argosining shakllanishida madaniy omillarning rolini tadqiq etadi. Maqolada immigratsiya, urbanizatsiya, ommaviy madaniyat va tarixiy an'analarning til qatlamlariga ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, "verlan" kabi o'ziga xos lingvistik hodisalarning ijtimoiy-madaniy ildizlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: fransuz argosi, sotsiolingvistika, migratsiya, urbanizatsiya, verlan, multikulturalizm, yoshlar tili, leksik o'zlashmalar, Mag'rib madaniyati, romani tili, inglizcha o'zlashmalar, globallashuv, Fransiya jamiyati, til va identitet, kod almashish, banliyo tili, neologizmlar, fransuz madaniyati, argo leksikasi

THE EVOLUTION OF FRENCH ARGOT UNDER THE INFLUENCE OF MIGRATION AND URBAN FACTORS

Bog'iyeva Mohira Roxat qizi

bogiyeva98@gmail.com

Uzbekistan State World Languages University

Abstract: This article examines the role of cultural factors in the formation of modern French argot. It analyzes the influence of immigration, urbanization, mass culture, and historical traditions on different layers of the language. In addition, the article explores the socio-cultural roots of specific linguistic phenomena such as *verlan*.

Keywords: French argot, sociolinguistics, migration, urbanization, verlan, multiculturalism, youth language, lexical borrowings, Maghrebi culture, Romani language, English borrowings, globalization, French society, language and identity, code-switching, banlieue language, neologisms, French culture, argot lexicon

Til nafaqat muloqot vositasi, balki jamiyatning madaniy ko'zgusidir. Tilshunoslikda argo (jargon) uzoq vaqt davomida "noto'g'ri" yoki "past" til qatlami sifatida qaralgan. Biroq, fransuz madaniy makonida argo - bu shunchaki so'zlar

to'plami emas, balki jamiyatning ijtimoiy-siyosiy holatini ko'rsatuvchi barometridir. Argoning asosiy funksiyasi - identifikatsiya (o'z guruhini tanish) va eksklyuzivlik (begonalardan yashirinish) bo'lib, bu bevosita fransuz madaniyatidagi "shaxsiy hudud" va "ijtimoiy doira" tushunchalari bilan bog'liq. Fransuz jamiyatining iyerarxik tuzilishi, uning mustamlakachilik o'tmishi va bugungi multikulturalizmi to'g'ridan-to'g'ri leksik fondga aks etadi. Fransuz tili o'zining boy argo qatlamiga ega bo'lib, u asrlar davomida jamiyatdagi o'zgarishlarni aks ettirib kelgan. Bugungi kunda fransuz argosi faqatgina jinoiy olam yoki ko'cha tili bo'lmay, balki milliy o'zlikning ajralmas qismiga aylangan. Klassik fransuz argosi dastlab XV asrda "jargon" sifatida paydo bo'lib, asosan yopiq ijtimoiy guruhlar (o'g'rilar, daydilar kabilar) tomonidan qo'llanilgan. XIX asrga kelib, Viktor Gyugo va Onore de Balzak kabi adiblar asarlari orqali argo adabiyotga kirib keldi. Bu davrda argo "marginal madaniyatning" asosiy quroli edi.

Fransiyaning mustamlakachilik o'tmishi va keyinchalik yuz bergan migratsiya jarayonlari argoning boyishiga xizmat qildi. Zamonaviy fransuz argosi shakllanishida Shimoliy Afrika va Markaziy Afrika madaniyatining o'rni beqiyos. XX asrning ikkinchi yarmi, ayniqsa Mag'rib (Jazoir, Marokash, Tunis) davlatlaridan kelgan muhojirlar oqimi fransuz argosini tubdan o'zgartirdi. Bu nafaqat so'z almashinuvi, balki madaniy qadriyatlarning tilga ko'chishidir. Arab tili zamonaviy fransuz argosining eng yirik donoridir. Bu asosan Shimoliy Afrikadan kelgan migrantlarning ikkinchi va uchinchi avlodlari orqali yuz berdi. Arab tilidan fransuz tili argo qatlamiga o'tgan ba'zi leksik birliklar:

➤ *kiffer* (aimer) - arabcha "kief", ya'ni lazzat, rohat ma'nosida;

➤ *miskine* (pauvre, malheureux) - arabcha "miskin", ya'ni bechora, baxtsiz ma'nosida;

➤ *bled* (région rurale isolée) - arabcha *balad*, ya'ni qishloq, chekka joy ma'nosida;

➤ *toubib* (médecin) - arabcha *tabīb*, ya'ni shifokor ma'nosida;

➤ *seum* (rancœur, sentiment de colère) - jahli chiqish, xafa bo'lish ma'nosida;

➤ *hchouma* (honte) - uyat ma'nosida;

➤ *wallah* qasam ichish ma'nosida qo'llaniladi. Wallah so'zi aslida diniy doirada qo'llanilib, Allohga qasam deganidir. Lekin zamonaviy fransuz tilida bu so'z argo sifatida diniy tusini yo'qotib, so'zlovchi tomonidan o'zining ro'yi-rost gapiryotganini isbotlash uchungina qo'llaniladi. Bu so'zlar nafaqat muhojirlar, balki barcha fransuz yoshlari tomonidan qo'llanilishi Fransiya'dagi madaniy integratsiya jarayonini ko'rsatadi.

➤ *wesh* (arabcha *nima gap?*) so'zi hozirda fransuz yoshlarining salomlashish va diqqatni jalb qilish uslubiga aylangan;

➤ *chouïa* (arabcha *biroz, bir chimdim*);

➤ *hess* (arabcha *qiyinchilik/yo'qchilik*) "*C'est la hess*" iborasi yoshlar orasida moliyaviy inqiroz yoki chorasiz holatni ifodalashda keng qo'llaniladi;

➤ *flouze* (arabcha *pul*) og'zaki nutqda keng tarqalgan bo'lib, mablag', pul ma'nolarini ifodalaydi. Ushbu o'zlashmalar fransuz jamiyatida multimadaniyat shakllanganini isbotlovchi asosiy dalildir.

Lo'li (romani) tili fransuz argosiga asosan kundalik maishiy munosabatlar va ijtimoiy hayot bilan bog'liq so'zlarni taqdim etgan. Bu til dunyoning turli hududlarida yashovchi rom (lo'li) xalqlari tomonidan ishlatiladigan hind-oriy tillar guruhiga mansub til hisoblanadi. U tarixan hind-yevropa tillarining hind-oriy tarmoqlariga kiradi va kelib chiqishi shimoliy Hindiston bilan bog'lanadi. Tilshunoslarning fikricha, rom xalqlari taxminan XI-XIII asrlarda Hindistondan G'arbga ko'chgan. Bu esa o'z-o'zidan mahalliy aholining tiliga yangi leksik birliklarning kirib kelishiga sabab bo'ldi. Quyida ba'zi misollar tadqim etiladi:

- *gadjo* - lo'li bo'lmagan erkak (begona kishi);
- *nave* - axmoq, jinni;
- *poucave* - sotqin, chaquvchi
- *marave* - urmoq, kaltaklamoq;
- *bedo* - sigareta yoki tamaki mahsuloti;
- *dicave* (dikel) - qaramoq, ko'rmoq;
- *chouraver* - o'g'irlamoq;
- *lové* - pul, soqqa;
- *michto* - zo'r, yaxshi, yoqimli;
- *raclo* - o'g'il bola (ko'pincha mensilmagan, zehni o'tkir bo'lmagan bola);
- *racli* - qiz bola, ayol kishi;
- *surin* - pichoq (o'g'rilar tilida);
- *bicrave* - giyohvand moddasi savdosi, sotuvi;
- *narvalo* - g'alati, telba odam; erkak;
- *pénave* - aytmoq, gapirmoq, oshkor qilmoq, ogohlantirmoq;
- *pélo* - pul; erkak kishi.

Zamonaviy fransuz argosi va yoshlar tili rivojlanishida globallashtiruv va urbanizatsiya muhim sotsiolingvistik omillar sifatida qaratiladi. Shu nuqtayi nazardan, bu jarayon tilning tabiiy evolyutsiyasi bo'lib, u ayniqsa shahar muhitida va yoshlar guruhlarida tezlashadi. Globallashtiruv natijasida ingliz tili fransuz yoshlar nutqiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Bu ta'sir bevosita lug'at tarkibida, internet kommunikatsiyasi, musiqa va media orqali kirib kelmoqda. Ayniqsa hip-hop va rap madaniyati inglizcha elementlarning ommalashishida muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Masalan: *swag* - ingliz tilidan kirib, uslub, o'ziga xos ishonchli ko'rinish ma'nosida ishlatiladi, *check / faire un check* - salomlashish yoki "fist bump" ma'nosida, *ghost / ghosting* - ijtimoiy munosabatni keskin to'xtatish (yo'qolib qolish)

ma'nosida. Bu birliklar fransuz tiliga asosan internet, ijtimoiy tarmoqlar (TikTok, Instagram), shuningdek Amerika va global pop-madaniyat (Netflix seriallari, Gollivud kino industriyasi) orqali kirib kelgan. Biroq tilshunoslikda muhim nuqta shuki, bu jarayon "fransuz tilining buzilishi" emas, balki leksik boyish va kod almashish (code-switching) shaklidir. Yoshlar nutqida inglizcha birliklar ko'pincha verlan va mahalliy argo bilan birga qo'llanadi. Biroq til puristlari (fransuz tilining sofliğini himoya qiluvchilar) bu jarayonni tanqid qiladi. Ular inglizcha so'zlarning haddan tashqari kirib kelishi fransuz tilining ichki tizimini zaiflashtirishi mumkin deb hisoblaydi. Ammo sotsiolingvistlar nuqtayi nazaridan bu tabiiy global til almashinuv jarayonidir va u ko'proq ijtimoiy identitet, yoshlar madaniyati va global aloqalar bilan bog'liq. Zamonaviy misollar: *bail*: asli inglizcha shartnoma, lekin fransuz argosida reja, ish yoki narsa ma'nosida, *crush*: kimnidir yoqtirib qolish. Bu an'anaviy "*coup de foudre*" (bir ko'rishda sevib qolish) tushunchasining zamonaviy, tezkor va yengil madaniy muqobilidir, *streamer*: bu biror ko'rsatuvni jonli efirda olib boradigan mas'ul shaxsga nisbatan ishlatiladi, *hater*: nafratlanuvchi, yomon ko'ruvchi odam, *fake*: soxta, yolg'on, *mood*: kayfiyat, holat, *look*: ko'rinish, *prank*: hazil, ustidan kulish.

Urbanizatsiya jarayoni Fransiyada "HLM" (arzon turar joylar) massivlarining paydo bo'lishiga olib keldi. Bu urbanistik hududlarda yangi lingvistik hodisalar - neologizmlar va verlan uslubi rivojlandi. Urbanistik neologizmlarga misollar:

- *zonard* - shaharning chekka hududida yashovchi rezident;
- *charos* - muvaffaqiyatga och, tinmay ishlovchi;
- *se barrer* - qoshmoq, ketmoq;
- *niquer* - aldamoq, ayyorlik qilmoq;
- *taffer* - ishlamoq, ishlari bor bo'lmoq;
- *rond* - pul, chaqa;
- *daron/daronne* - ota/ona;
- *thune* - pul, aqcha;
- *flic* - politsiya xodimi
- *condé* - politsiya xodimi

Urbanizatsiya jarayoni nafaqat demografik va arxitekturaviy o'zgarishlarni, balki til tizimlarida ham tub siljishlarni keltirib chiqaradi. Ushbu o'zgarishlarning eng tipologik namunalaridan biri *verlan* hodisasidir. Bu atama o'zining kelib chiqishida ham inversiya tamoyilini mujassam etadi: *l'envers* ("teskarisi") so'zining o'zi verlan usuliga ko'ra qayta shakllantirilganda hosil bo'ladi. Goudaillier (1997) va Trimaille (2004) tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, verlan birinchi navbatda 1970-1980-yillarda Parij banliyolarida - immigratsiya konsentratsiyasi yuqori bo'lgan periferik hududlarda shakllangan. Verlan bir yoki ikki bo'g'inli so'zlarda bo'g'inlarni teskari tartibda qayta joylashtirish yo'li bilan yangi leksik birlik hosil qiladigan morfologik

jarayon sifatida tavsiflanadi. Ushbu jarayon tasodifiy emas, balki fonetik qoidalarga bo'ysunadi: so'z oxiridagi undosh aksariyat hollarda tushirib qoldiriladi, so'z o'zagi esa fonetik assimilatsiya qonunlariga muvofiq o'zgartiriladi. Masalan:

- *meuf* - femme, ya'ni ayol kishi;
- *beur/rebeu* - arabe, ya'ni kelib chiqishi arab bo'lgan odam;
- *vénère* - énérvé, jahli chiqqan, jahldor;
- *céfran* - français, fransuz tili;
- *keum* - mec, erkak kishi
- *reup* - père, ota
- *reum* mère, ona
- *cimer* - merci, rahmat
- *ouf* - fou, aqldan ozdiradigan darajada, dahshat
- *keuf* - flic, politsiya xodimi

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot zamonaviy fransuz argosining shakllanishida migratsion va urban omillarning hal qiluvchi rolini ko'rsatib berdi. Arab (Mag'rib lahjasi), romani va ingliz tillaridan o'zlashtirilgan leksik birliklar faqat so'z boyligini emas, balki Fransiyaning ko'p madaniyatli tabiatini ham ifodalaydi. Verlan hodisasi buning eng yaqqol dalilidir: Parij banliyolarida migrant mahallalari muhitida yuzaga kelgan bu jarayon bugungi kunda butun Fransiya yoshlari nutqiga singib ketgan. Fransuz argosi statik til hodisasi emas, balki jamiyatdagi ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni bevosita aks ettiruvchi dinamik tizimdir. Globallashuv ta'sirida inglizcha elementlarning kirib kelishi, puristlarning tashvishlariga qaramay, til boyishining yangi bosqichini belgilaydi. Shu ma'noda, zamonaviy fransuz argosini tadqiq etish bu fransuz jamiyatini chuqur anglashning muhim kaliti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Goudaillier, J. P. (2001). *Comment tu tchatches! Dictionnaire du français contemporain des cités*.
2. Calvet, L. J. (1994). *L'Argot*. Presses Universitaires de France.
3. Walter, H. (1994). *Le Français dans tous les sens*. Robert Laffont.